

MIRCEA FILIP, ÎN SCRISORI

FLORIN FAIFER*

De cu zori, la biroul de brad

Dacă nu i-am fi perceput surâsul amărui, am putea crede că Mircea Filip (1939–2015) a găsit rețeta fericirii. Să se scoale devreme, cu noaptea, precum și cu preaplînul de metafore în cap, și să se așeze la biroul lui de prozator. Sau, mai poetic spus, la inspiratoarea lui masă de brad. Era o fericire, în aceste biruințe matinale, însă una nu lipsită de durere, euforia scrisului neavând cum să curme chinurile generate de o blestemată de coxartroză.

Așadar, Mircea scria, scria, pianotând o tastatură tot mai prietenoasă, și aștepta, aștepta să fie publicat. Promisiuni, destule, și de altfel speranțele nu lipseau, numai că se risipeau prea ușor. O soluție, cumva, trebuia găsită. Nu era păcat să zacă în întunericul sertarelor „lădița cu comori personale și fantastice”¹? Universul lui M.F., un univers mirific, unde scânteiau lucruri de preț. De ar fi avut timp să le scoată la iveală... Să nu stea prin sertare până cine știe când...

Uite, adaptarea – curată temeritate! – după versurile lui Emil Brumar, un „zurliu” de care nimic nu părea să-l apropie. Chibzuitul Mircea Filip, gospodărindu-și tacticos inspirația, și ingeniosul truver legănat între senzualități și diafanități, mânând o „droaie de cuvinte fără lucru”. Ferească sfântul să aibă parte o astfel de poezie, cu farmecul ei decadent, de scorțoșenia unei abordări universitare. De un magistru serios și „sec” care, în comentariul său lemnos, disipează „gingașa materie”. Nu-i vorbă, s-au văzut cazuri... Memorialistul, să-i zic așa, își amintea cu haz de un universitar care se potrivește cu portretul sugerat mai sus.

O surpriză... Mircea Filip, critic literar! Nu părea să-l atragă, deși ceva unelte o fi deținut pentru o asemenea experiență. Ar fi avut de furcă cu subiectivismul, Mircea fiind îndrăgostit, cu o anume candoare, de propria imagine. Iată-l în exercițiul confesiunii: „Mi-a făcut mare plăcere ca din simple sugestii poetice, cât un fir de mac sau mai mici, să scot în lumina «reală» personaje de-a dreptul ionesciene sau dürrenmattiene, sustrate din șapca lui Urmuz sau Tzara, pe care –

* Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide” al Academiei Române, Iași, str. Th. Codrescu, nr. 2, România.

¹ Fragmentele citate sunt extrase din scrisorile publicate infra.

culmea – le-ai putea recunoaște pe stradă. Este vorba de motanul detectivului Arthur, «ținută de lord, mască de carnaval venețian...»”.

E o lume care pe M.F. îl fascina: „Eliade, Márquez, Umberto Eco, Murakami, Xie Min, Bulgakov, Knut Hamsun și alți distinși creatori cu Nobelul în buzunar (de ce nu și Jan Potocki?). Micul delir se potolește când intervine ironia. Cum să te propulsezi în acele sfere? Să iei Nobelul?... Nu-i pentru orșicine”. Mircea Filip, cu un zâmbet șugubăț, se vedea cel mult „trăgând ca spânul de barbă să primesc vreun premiu local”. Bun și ăla, de ce nu, bună și o Diplomă de excelență pentru onestitate profesională și corectă folosire a limbii române. Soția-arhitect, Cezara Mucenic, se poate lăuda cu una: „Diplomă de excelență pentru prezență excepțională în viața culturală a Capitalei”. Ca și, aș spune, în sânul propriei familii.

Oricum, e greu, uneori al naibii de greu. Toate costă, de la păstârnac până la editarea cutărui manuscris. Și timpul trece, dacă nu chiar se grăbește... Apar și semne bune. De pildă, redescoperirea textului piesei *Procesul lui Julien Ospitalierul*, „proiectul Em. Brumarul”, respins pe vremuri de un personaj pe care M., atunci secretar literar la Teatrul Național ieșean, nu că nu-l iartă, dar îl detestă. Numai pomenindu-i numele îl apucau dracii, iar frazele lui, senine îndeobște, se încărcău de năduf.

O să trec în zbor planat peste acest conflict, nu știu cât de inevitabil. Nu face bine nimănui, iar necazurile îl ajung pe fiecare. Viața nu-i cum ar trebui să fie. Dar nu pot să nu constat că M.F., când avea de plătit o poliță, o făcea cu verb acid și întărâtat. Asta în scris, fiindcă altfel agresivitatea lui era una părelnică.

Decât să-și strice inima, mai bine să se aștearnă pe scris. Acolo era limanul care îi dădea fiori. Fiori de bucurie... Când sfârșea o povestire sau un roman, prozatorul se și gândea, cu emoție, la cartea pe care urma să o zămislească. Așa și acum. Aflăm că, dacă timpul ar fi avut răbdare, Mircea Filip ar fi deschis, pe biroul unde își petrecea ore și iar ore, un nou șantier. O nouă carte se întrezărea, la a cărei vestire suntem făcuți părtași. În finalul scrisorii, condeierul – om deloc excesiv în credința lui – îmi oferea o surprinzătoare rugăciune. Rugăciunea unui... ateu. Drept care timpul a prins a se zori.

Voluptăți de lectură

București
septembrie 2013

Dragă Florin,

Să tot fie câteva săptămâni de când nu ți-am mai scris, dar nu-mi trece prin minte nicio minciună ca să mă scuz. Cred că scriind mult în ultimii doi ani am ajuns la saturație cu plimbările peripatetice prin grădina literelor și mai trag chiulul când pot și cum pot. Paf! Nu-i adevărat, și am o dovadă: în fiecare dimineață, la 4 sau 5, mă dau sculat și trec la masa mea de brad unde m-am simțit fericit o viață. (Dar cred că și tu te-ai cam săturat: înnegrit-ai multe pagini!).

i Pac, de data asta mă împinge de spate o rugămintă pe care ți-o adresez cu caldă frăție. E vorba de apariția în CL [„Convorbiri literare”] a unei piese de-a mea, iar în „Cronica” a unei bucăți de proză. „Cărțile sunt făcute”, și cu Cassian [Maria Spiridon], și cu [Nicolae] Turtureanu. Eu doar stau și aștept, ca o mireasă ziua nunții, dar mai ales pe cea a nopții, să-mi apară. Pare destul de ciudat să încerc să „ies din nou în lume” la vârsta când alții stau la gura sobei de povești cu nevasta, și nu cu nasul în tastatură să scrie. Dar eu am fost întotdeauna un om cu „caprițuri” și nu mă dezminț nici la aproximativ 75 de ani.

Probabil că voi trata cu altă conducere mica „aniversară” din 14 iunie 2014, *dacă va avea loc*. Nu știi de ce țin așa de mult să-mi mai fac o descindere în Iași studentiei, unde am deprins multe arte și meserii. Poate mai mult pentru o eventuală și mult visată *lansare* a romanului epistolar aflat la „Timpul” cu șanse amestecate sau deloc². Dar n-am altceva de făcut decât să trag nădejde că se va putea întâmpla imprevizibilul. Dacă nu – îmi voi forța destinul.

Am primit documentele de la Asociație prin care sunt invitat, ca toți membrii, la acțiunile de alegeri din 4 octombrie a.c. Amintesc de ea fiindcă tare aș mai veni, dar nu mă lasă blestemata de coxartroză care vine în fiecare zi cu noi dureri tot mai greu de suportat. Un coleg de gimnaziu aflat la Montreal în Canada mi-a trimis un analgezic ca să-mi mai ogoi durerile, dar tot un paliativ rămâne. Dacă eram cu treizeci de ani mai tânăr, făceam mult vestita operație de șapte ore, în care ți se înlocuiește cu un cioc metalic capul femurului bolnav. Însă medicii (cardiolog și hepatolog) mi-au interzis-o categoric încă de acum cinci ani.

Apropo, tu cum mai stai cu ale sănătății valuri? Te întreb de parcă ar urma să primesc și răspuns! Niciodată nu-mi scrii vreun răspuns, cel mult dai un telefon sărac la care răspunde mai mult Cezara.

Oricum, ai și tu o vârstă cu același prefix ca al meu, nu fie de deochi. Cezara mea vine și ea din urmă cu 67 de primăveri, dintre care treizeci cu mine, deci nu numai însorite, dar și cu cel mai albastru cer de Bucovina în priviri.

Nu mai știu dacă ți-am spus că, fiind în bună formă în ultimii doi ani, n-am depus uneltele la magazie și nici armele la rastel, și am lucrat de zor. E vorba de un volum de povestiri, *De ce sunt brazilii totdeauna verzi*, în care, firește, am umblat iar la lădița cu comori personale și fantastice. Imaginează-ți că am folosit cu multă decență și recunoștință „cheița magică” descoperită de tine, în cea mai frumoasă cronică scrisă despre mine în decursul vieții de scriitor. Ți-am scris că într-un moment de entuziasm i-am trimis-o și fostului coleg de gimnaziu din Montreal, care îmi făcea unele observații stângace la carte, dar care după lectura cronicii tale a tăcut mălc și definitiv.

Este o emisiune tâmpită la TV în care cutare sau cutare scriitor e întrebat dacă „trăiește din scris”? Ei bine, aș țipa și eu, trăiesc din amintiri și din pensie, nu din scris, fiindcă eu nu m-am născut în UK, ci într-o colonie sovietică în care prin nu știu ce veac s-a răsturnat căruța cu politicieni proști. Chiar, tu din ce trăiești? Dacă tot din pensie atunci nu ne rămâne decât să ne îmbătăm la ziua mea (fie în Iași, fie acasă la mine) până ce „vom vorbi un ciudat idiom” cum scrie [Emil] Brumaru.

Apropo, piesa care va apărea în CL [„Convorbiri literare”] este o dramatizare a *Cântecelor naive* ale lui [Emil Brumaru], act – recunoaște – eminamente original și hazliu, teribil de riscant, căci am transpus în tipare dramatice o materie foarte gingașă (cea a poeziei), și cu care am umblat grozav

² Chiar în după-amiaza asta, 16 septembrie, m-am simțit ca un câine bătut și alungat de acasă, fiindcă am aflat că nu s-a aprobat finanțarea de la FCN [Fondul Cultural Național] și cartea mea e în pom, nu mai are șanse! Adică m-am întors acolo unde-a pierdut mutu’ iapa.

Știi că paralelele se întâlnesc în Infinit? Problema creată acum cu acest refuz se aseamănă cu hotărârea mea de a trage, alături de prima paralelă, pe cea de-a doua. Ele se vor întâlni în Infinit, la o masă de răchită împletită, cu două cafele în față. Într-una s-a pus otravă. Problema: ce se va întâmpla mai departe? Prin reducere la absurd vom încerca o rezolvare: se vor îmbrățișa duios, sau se vor împleti ca-ntr-o cosiță de liceană, sau una o va ucide pe alta, mai departe plecând singură. Întrebare: care dintre soluții este cea justă? Altfel spus: ce voi face eu de-acum înainte? Plec mai departe sau distrug paralela concurențială? [Notă: Mircea Filip].

de atent. Poți spune orice despre mine, că sunt lăudăros și tembel, dar așa ceva nu prea poate face cineva în ziua de azi la noi. Eu am experiența uriașă a *Țiganiadei*, a *Poveștii vorbeii*, *Istoriei ieroglifice*, *Marea Unire*, *Ali Baba*, scenariile de sunet și lumină *Dobrovăț*, *Casa Alecsandri*, *Amintirea Junimii* etc. Numai *Cartea de telefon – Paginile aurii* adică – n-am încercat s-o transcriu scenic. Dar să nu cumva să mă provoace cineva! Sau crezi că aș rata o genială expunere de-a *Împușcatului* s-o fac comedie absurdă în doi timpi și o intrigă bine temperată? Nu, ferească Dumnezeu! Nici dacă-aș mânca *steregoie*. Ori să-mi întindă, amabil, ceașca cu zeamă de cucută bunul amic MRIac.-ul [Mircea Radu Iacoban].

Ți-am amintit de piesă și proza din „Cronica” pentru ca, în bunătaea ta niciodată complet anemiată, să ai o clipă liberă să mi le trimiți. Scriu asta de pomană, fiindcă ești un prieten foarte atent și întotdeauna mi-ai trimis revistele în care am avut publicat ceva.

Spune-mi, „Revista română” mai apare? Tot dna Moșu e șefă? Aș vrea să-mi reiau colaborarea cu ei fiindcă mi-au publicat cu multă generozitate povestiri pe la începutul mileniului, dar și eseul de-o pagină întreagă *Dreptul la existență al fantasticului – dosarul autohton*, mult lăudat pe-aici, chiar și de imundul fost șef la „Luceafărul”, ceea ce, cred, nu-i de bun augur. Dar poate a făcut-o din invidie și răutate!

Răsfoind o veche agendă pe nu știu ce an, am dat peste o consemnare ce-n vremea noastră nu cred a se mai scrie: „A sosit Florin!”. Chiar era un moment de bucurie la noi în casă, fiindcă nu doar eu, prieten de-o viață, dar și Cezara arăta o mare simpatie pentru tine. Acum – când te-aș putea găzdui – culmea – fără probleme, având o cămăruță liberă – nu mai apari, „și George nu mai vine”.

Știi că te-ai făcut zgârcit cu scrisorile, poate ești și tu sătul de scris, cum spuneam, dar un telefon ai putea da. Și vino pe la noi, chiar te așteptăm oricând. Strada noastră – Novaci – e la întretărirea lui 13 Septembrie cu Sebastian. Orice taximetrist, chiar tembel și escroc, te aduce lesne la intrarea blocului nostru. P 60, et. 4, cod 97, pe colț.

Am făcut o pauză ca să devalizez un coșuleț cu struguri de Valea Călugărească, cadou de la Emin (adică de la bunica soției). Splendizi, cred din soiul „Țâța-caprei”. Tu nu faci cură de struguri, lucru lesne de aranjat la Iași?

Recitesc ce ți-am scris până acum și mă gândesc ce vei spune de înfățișarea mea din pozele care însoțesc colaborările predate la Iași și unde vor apărea reproduse. Una e o caricatură pe care mi-a făcut-o Nuni Anestin [1941–1989; actor și grafician] cu mulți ani în urmă, cealaltă e imaginea civilă de acum ceva ani, dar pasabilă. Sper să nu ofer ieșenilor care mă mai cunosc azi (oare câți?) o surpriză neplăcută, cum am avut eu în ultimii ani cu diverși oameni (rude sau prieteni), îmbătrâniți prematur și unii chiar *urât*. Poate că eu mă voi înfățișa mai bine, mai ales că n-am riduri, nici chelie, nici burtică. (Frumos rol îi menisem lui G. Macovei – Burtică-Împărat – din piesa dnei Alice Hulubei, pe vremuri!).

Marți, tot septembrie, continui scrisoarea de-aseară cu sentimentul de nostalgie după lungile noastre conversații de odinioară, pe care nu mai știu dacă le-am mai putea reedita vreodată din cauza sindromului vârstei interioare cu totul schimbată, evoluată cred, necunoscută totuși nici unuia, nici altuia. Am atunci sentimentul că mari oglinzi parabolice din vreun observator astronomic uitat pe Munții Stâncoși s-au întors spre alte spații ale cosmosului. Oglinzi ale sufletelului nostru. Mă întreb, dar cine-mi răspunde: ce mai știm unul de celălalt? Ce teme incitante ne-ar mai aprinde în vreo discuție, mergând până la o încăierare verbală, căci despre gagici pretextul unei conversații s-a stins demult, în depărtări albastre... Probabil că, dac-ar fi vară, ne-am duce pe jos la Ciric pentru o scaldă plăcută și o *dolce farniente* între răchiți înfierbântate de arșiță. Dar nu se poate, măi nepoate, spune femurul meu!

Bănuie că nu-ți prea place ideea mea de a-i dramatiza lui Brumaru *Cântecele naive*, dar zău c-am făcut-o dintr-o prea mare dragoste de poezie, de acea nebunie a lui de a convoca la ospățul Tersiphorei droaie de cuvinte fără lucru, din toate provinciile istorice românești, *ex toto urbe romanum*, ca dintr-o SUA cu 50 de state unite cândva. Nu mă înțelege greșit, nu mi-am băgat botul într-o ieszle străină fiindcă mie mi s-a terminat porția de fân. Eu nu pe E.B. îl iubesc, ci cuvintele și

îngemănările hazlii dintre cele mai diverse făpturi lexicale. Îmi place de mor când spune „mă mână o muscă”, ori că unui câine „îi curgea limba din gură”, ca să nu mai spun cât haz fac cu Cezara reluând netam-nesam în casă câte un vers isteț și original ca: „cinci corigente subțiri înțeapă, plângând în spatele școlii, cu sânii pătați de cerneală, vacanța cu-n spin”. Am citit *cu inima strânsă de frică* un comentariu de-al profesorului C., în CL (un număr de prin 2005), despre poezia lui E.B., căci sentimentul meu a fost – zău – absolut de panică: profesorul atât de sobru, exact, cumpătat, livresc și sec, și (cer scuze!) cu un condei uscat de seva aceea inconfundabilă a unei cronici de-a tale plină de culoare și viață, nu trebuia nicicând să umble cu florile exotice ale poeziei camaradului nostru de generație (știi că E.B. e născut ca și mine în 1939, tot în România Mare – Basarabia?). Senzația mea a fost că gențianele și crăițele lui au fost răvășite cu oarecare nervozitate și grabă neinspirată de o mână cu altfel de priceperi, de universitar serios, impasibil ca Turnul Goliei. Nu era de profesorul C. o exegeză asupra unui „nebun” căruia-i umblă prin minte îngeri și clătite, acari ce vor să-și ardă chipiile și o școlăriță „infințit gingașă” care chiulește (!) și bea votcă – Leprocika –, ba mai și fumează. Piesa compusă de mine, după gingașa materie (care, e dovedit științific, se ofilește în contact cu aerul), are și un decor fantastic: fluturi enormi, copaci cu jobene, un blând șifonier, o cutie de contrabas. Coloana sonoră: muzică din vechi pian mecanic, gramofon și flășnete, acorduri de *armonium*. Plus, pentru *Marșul lui Julien Ospitalierul*, o bandă de muzicanți de la țară. Bun ar fi iugoslavul ăla, Bregovici. Mi-a făcut mare plăcere ca din simple sugestii poetice cât un fir de mac, sau mai mici, să scot în lumina „reală” personaje de-a dreptul ionesciene sau dürrenmattiene, sustrate din șapca lui Urmuz sau Tzara, pe care – culmea – le-ai putea recunoaște pe stradă. Este vorba de motanul detectivului Arthur, „ținută de lord, mască de carnaval venețian”, de Martorul decrepit de la proces, a cărui depoziție este o capodoperă:

MARTORUL (aiurând): „O, vremea când eram copii, tutungerii, tutungerii, cărți de-aventuri, nuci cu magiun... cum să vă spun, iubiri ascunse în ghiozdan, sutiene mici cu miros rar decolorate an de an”...

Dar excelent este și Piratul Negru, clasică figură istorică, cu picior de lemn și sticla cu rom în mână, al cărui cântec de bețiv îți taie respirația: „Pirații de apă sălcie aveau un cadavru la bord...”. E, în piesă, „un infractor înrăit, folosit de Poliție sub acoperire de curier și aprod”. Mă cuprinde o veselie fără explicație când mă gândesc, din nou, la bunul nostru profesor stând imobil la catedra înaltă și sobră a amfiteatrului ticsit de studenți „responsabile” și încercând, cu uneltele sale vechi și uzate, unele de lemn, datând dinaintea de-al Doilea Război Mondial, să încropească judecăți de valoare pe forme de viață străine lui – versurile năstrușnicului E.B., abia apărute în viața planetei, situație absurdă, ca a vameșilor care au dat peste *Pasărea măiastră* a divinului Brâncuși în bagajele acestuia și au crezut că e o unealtă din metal. Cu toate acestea, în absența spiritului tău jucăuș, inconfundabil, la care adaug *dulcea ta preferință* pentru cele mai necăjite cuvinte din limbă (*spăimos* de pildă), profesorul a ieșit la lumină și a scris o cronică civilizată. Ca și Creatorul, în a 7-a zi, când sfârșea „Facerea Lumii”, i s-au terminat și lui vopselele (așa a ajuns pițigoii să aibă droaie de pene divers colorate), și m-am pomenit în față cu imaginea unui poet cu picioarele bine înfipite în pământ, în locul unui zurliu și complet original condeier de talent. Ce înseamnă talent la E.B.? Ceea ce l-a făcut să scrie despre eroul său liric că „murmură rugăciuni lângă sfintele straturi de ceapă”, poetul fiind ocupat, seara, „să-și dicteze doctrina la îngeri”. Există în textul „piesei” și o replică a trei Leprocika ce ne lămurește deplin cu privire la atitudinea personajelor față de EUL poetic: „LEPROCIKA (chicotind): Hai că-i zurliu!”.

Să nu-ți închipui că n-am cheltuit inteligență, imaginație și fantezie. Scena *Clasă în ninsoare* s-a născut, ca Venus din spuma mării, din două sau trei versuri aparent fără importanță:

Clopoțel de sfârșit de recreație. Bancă de școală și tablă în ninsoare. Arthur o grăbește pe Leprocika, agitat, să ia loc în bancă.

ARTHUR: Vino, cumiști la ora de tristețe să stăm în bănci. (*Se așază*). O, n-aveți caiet cu pătrățele. Azi o să ne-nvețe severa rouă marele-i secret! (*dându-i peste mână*). Nu trebuie cu sânii sau cu guma dac-ai greșit să ștergi, doar știi că literele ce le face neua sunt sufletele noastre străvezii.

Epistolă în mai mulți timpi

Am scris și eu o povestire despre „un bărbat prăbușit la examen” (1968), care rătăcește prin târgul provincial amorțit de arșiță, în adâncă disperare, dar nu mi-a venit în minte ca lui E.B. să-mi imaginez „plânsul adânc în frâna unui vechi marfar” în vacanța, înțelegem, a unui repetent. Doamne, chiar am călătorit odată, soldat, într-o frână de marfar și mi-a umplut părul cu praful de cărbuni fumul locomotivei. A fost o călătorie barbară!

Spuneam că i-am trimis lui Turtureanu la „Cronica” o proză care dă titlul ultimului meu volum de povestiri, *De ce sunt brazii întotdeauna verzi, pavană de adormit o micuță infanță Zoe de Montreal*, și m-ar bucura să-ți vâri năsucul în ea, dacă apare, fiindcă am impresia că, odată cu romanul epistolar – renegat acum – *În bătaia nopții*, cineva m-a invitat să intru în coloana prozatorilor secolului 20, mai spre locul „tabacherelor”, e adevărat, dar revigorându-mi stilul și înnoindu-i abia perceptibil unele forme, pe numele lor Eliade, Marquès, Umberto Eco, Murakami, Xie Min, Bulgakov, K. Hamsun și alți distinși creatori cu Nobelul în buzunar (de ce nu și Jan Potoccki?), eu – cel mult – trăgând nădejde ca spânul de barbă să primesc vreun premiu local. Ca de pildă, „Diploma de excelență pentru onestitate profesională și corectă folosire a limbii române”. Mai demult am hotărât să mă socot pușcaș marin aflat în apărarea ei de „stricătorii” de limbă tot mai numeroși și mai proști. Încă mai cred că se poate lupta. Atenție mare la batalioanele de absolvente ajunse cronicărese la TV, care se înecă zilnic în neologisme pe care abia le pricep.

Prostii! Cine n-a primit un premiu la viața lui dac-a fost vrednic, dar mie mi-ar plăcea. Poa’ să fie ca Diploma de excelență a Cezarei, „pentru prezență excepțională în viața culturală a Capitalei”, conferită de Primărie. Dar să fim atenți cum ne referim la soția mea, vrednică secretară de scriitor, ducând tratative culturale cu Cassian, Turtureanu and Co., având grijă de corespondență și telefoane, dezvoltând cu o pricepere de-mi țiuie urechile idei și informații utile mie, păcătosul! Ți-ai imaginat vreodată că mi-ar putea fi parteneră la o carte? Coautoare absolut la nivel perfect, sensibil apropiat de cel profesionist, al meu?

Miercuri, 17 septembrie. Continui să-ți scriu și-n dimineața asta tristă, încă sub impresia neagră a refuzului Ministerului Culturii de a finanța editarea romanului meu epistolar, „scris la două mâini” cu Cezara. Nu știm încă ce-o să facem, o sponsorizare fiind ceva de genul absurdului când e vorba de o ediție a unui roman, fie el original și bun, căci așa au venit ecourile de la Iași (vezi de la Cassian). Și pe care îl cred. Încă nu ne-au venit în minte soluții și proiecte noi, ne trebuie timp de *respiro* și mult spirit întreprinzător. *Dactilografa* a ieșit pe cheltuiala noastră, dar atunci puteam face împrumut la Bancă, având statut de angajați publici. Acum? Cine se uită la niște pensionari? Și cât ai putea ciupi și pune deoparte din bănușii din pensie care de-abia ajung pentru chirie, întreținere și facturi blestemate? Citește *gaze, lumină, rate*.

Dar ce-ar fi să mă întorc la oile mele? Asta e meseria ingrată pe care mi-am ales-o (sau m-a ales?), slabă aducătoare de venituri, chiar și atunci când eram salariat al Fundației, bibliotecar politehnist și autor de rubrică permanentă la Liviu Nistor despre *Meșteșugurile la români*. Ba și la „Luceafărul”. Oricum, grele vremuri astea de-acum și pe deasupra încălțați și cu o conducere de imbecili și afăceriști murdari, ca să nu spun și hoți (citește Ponta și povestea plagiatului). Când mi-amintesc câtă muncă, gândire, informație, ore nesfârșite de bibliotecă au însemnat doctoratele Cezarei și al tău, mă apucă furia. Acum, și munca mea de ani e dată deoparte, ca ceva absolut inutil pentru societatea în criză economică (când n-a fost?) și bună doar pentru treburi viitoare aparținând posterității, nu totdeauna binevoitoare și generoasă. Deci, va trebui să mori ca să te redescopere cineva punând aticismul limbii tale la cântar și scriind un studiu furibund în care readuce în memoria

contemporanilor figura emblematică, „pe nedrept uitată”, a celui care a fost scriitorul... Țac-pac! *Vax albina!* Nu-mi pasă. Voi trăi în continuare liniștit, muncind ca să-mi justific cartela de viață pe care o mai am, voi publica prin reviste însemne ale rodniceii și gata!

Cred că m-am lungit nepermis de mult cu scrisoarea asta compusă în timpi diferiți (azi e în 17!), dar voiam să te rog să-mi spui: tu cum te-ai descurcat editând frumoasele volume ale părinților tăi? Ai avut alte repere în tratative cu editorii? Poate mie îmi scapă anumite subtilități birocratice pe care tu le-ai cunoscut deja și le-ai asimilat. Comunicându-i Cezarei devizul, costul unei ediții a cărții mele, Cassian ne-a speriat, pur și simplu, de moarte. Nu cred în asemenea costuri care să-ți taie respirația. Doamne, de ce nu mai sunt angajatul lui J.C. Drăgan, să-mi scot singur cartea la FED Print? Dar marele miliardar s-a retras în cimitirul albastru de la Lugoj. Și n-o să-mi mai spună niciodată: domnule Filip, suntem pe cai buni.

Cu bune sentimente, Mircea

Am tot citat din diverși autori, dar mi-am dat seama că pe mine m-am ignorat. Nu se poate. Așadar, vin și eu din umbră, cu cratița plină, dându-ți un citat din noua carte, gest care te va ameți puțin fiindcă e vorba de o rugăciune a unui... ateu! (nu dac).

„Tatăl nostru carele ești în păduri nesfârșite de fagi/ Împărat a toată suflarea și făptura/ dăruiește-ne nouă minte deșteaptă, cuget curat, inimă trează/ în sunetul flautului fermecat al cucului/ ascuns în adâncul pădurii/ printre mugurii verzi ai vieții/ și-n jocurile săltărețe ale veverițelor/ ce caută semințe de conifere./ Lumineze-se numele Tău/ facă-se voia brazilor întotdeauna verzi/ treacă furnica harnică pragul vieții noastre/ aducându-ne eternă iubire/ iar lacrimile durerii/ să se prefacă în dulci sânziene de plai”.

Clipe de odinioară

București
16 octombrie 2013

Dragă Florin,

M-au delectat, efectiv, articolele generoase despre tine din numărul pe septembrie al CL. Sunt o încântare. Chiar am parcurs droaie de ore de lectură „atașantă”, cum îi spui tu, și un sentiment plăcut de dreptate m-a tușat toată vremea: chiar meritai, o spun cât se poate de cinstit, să se scrie despre tine atât de onest și cu plăcută mireasmă de suflet. Multă lume te prețuiește la cote înalte și eu mă simt în inferioritate cu ceea ce-mi stă ascuns în depozitele memoriei despre tine. Ce n-aș fi dat să scriu și eu, măcar și câteva cuvinte sărace, dar frumoase. La cele ce citeam, îmi venea să strig tot timpul: și eu cred la fel despre F.I.F. Și mie îmi place de mor de scrisul lui (nu cel înflorat, de mână, care seamănă cu broderia de pe basmaua bunicii). Desfid până la moarte atacul unor Scârbe împotriva lui.

Și ce-ar fi să încerc o evocare a prieteniei dintre noi, nicidecum umbrită de vreun nor de cerneală în zeci de ani, cum e de pildă cel pe care micuța caracatiță îl expulzează în apărarea ei.

O evocare a ta? Stați puțin. Nu e simplu deloc. Asta ar însemna să cobor în subterane, să caut anii uitați din tinerețe, să simt măcar o clipă, din nou, atmosfera Iașului deceniilor 7/8/9. Ar fi o soluție *masa umbrelor* imaginată de Sadoveanu [de fapt, de Ionel Teodoreanu – n.n., F.F.], la care să-i văd convocați pe colegii de odinioară, ori gașca veselă de la Paul Drumaru. Nu e posibil, mi-ar trebui culori și cuvinte pe care nu le-ar avea în sacul lui niciun coleg de generație ori Moș Crăciun.

Și totuși, să luăm aminte: într-o toamnă, după cursuri, am coborât dinspre Universitate la vale, bineînțeles student fericit și fără grabă, iar în Piața Unirii te-am ajuns din urmă. În acea clipă s-a născut prietenia noastră, fiindcă în ziua însoțită de octombrie am intrat în vorbă cu o mare ușurință și

simplicu, după vorbă, după port. Nu mai știu despre ce am discutat, dar clipa din Univers hărăzită nouă a funcționat impecabil. S-a comis o minune. O prietenie de marcă rarisimă.

Făcând un salt peste niște ani, mă văd la un seminar comun cu grupa ta, în care te-ai ridicat să faci o analiză unei poezii. M-a tușat teribil prestația ta fiindcă, fudul nevoie mare, credeam că eu sunt cel mai excelent filolog în devenire și nu-mi închipuiam că există o asemenea concurență în ograda Facultății. Făceam și eu la seminarii analize literare de acel soi, dar parcă n-aveam atâta precizie și invenție verbală ca de universitar. Ba, la o analiză din Arghezi, m-am poticnit iremediabil la versul – „cu ce-are armăsarul mai crâncen între iepe” sub privirile suave ale Luminiței Chelaru și sprâncenele ei de contesină ridicate întrebător. Era cam subțirică stofa mea de comentator critic și am recunoscut rușinat că tu erai cel mai bun (în sensul americanesc). Cred că te-ai fi descurcat mai bine cu Arghezi, ba poate și cu M.R. Paraschivescu: „călăream pe lună plină trupul ei de ciută fină”. Ai fi știut ce să faci, nu ca mine, să roșești.

Mai țin minte un episod care ne-a apropiat foarte mult, când eram deja în teatru și ți-am cerut ajutor pentru programul de sală al spectacolului (cred) *Despot Vodă* [*Veac de iarnă* de Ion Omescu – n.n., F.F.], care l-a prăbușit în colb pe vechiul secretar, un antecesor amărât, luat de milă apoi la Cenzură... Mi-ai adus cât se poate de repede, a doua zi, un comentariu atât de bine scris, încât mi-a trezit mirarea. Cum? Tu și scriai la fel de bine cum stăpâneai exercițiul critic verbal? De-atunci cred că te-am mai exploatat și-n alte dăți, dar nu mi-aduc aminte. A, da, după niște ani am bătut cu pumnul în masă la Directorul de-atunci să te-aducem în Consiliul artistic, și bună inspirație am avut. Îmi creștea inima la viziuni când luai cuvântul și aveai observațiuni de certă valoare, sclipitoare deși uneori aspre, în comparație cu părerile prăpădite ale celorlalți membri. Te țin minte: erai reținut, ferm, cinstit și foarte la obiect. Observai erori de interpretare ori consensuale interzise parcă celorlalți. Ba mi-era și milă de expresiile răsuflute ale unora: „mie mi-a plăcut”, nespunând nimic de fapt căci, vorba cuiwa, nu era vorba de ceva de esență culinară. Actul artistic nu era o sarmală rece. Nici supă de broască-țestoasă.

Datoria morală cea mai profundă eu o am față de tine, în relația noastră de *prieteni de-o viață*, din clipa în care ai scris pentru prima dată despre povestirile mele. De la *Prințul nisipurilor* și apoi până la *Dactilografa și diavolul*, cronicile tale au fost o încântare pentru mine. Le așteptam ca pe nici unele (altele), chiar „așteptând provincia”, etern mediocră. Nu erau deloc concesive, nu făceau anume observații doar fiindcă erau la modă, și nici filantropie (Doamne ferește!). Pe mine laudele mă moleșeau, în tinerețe, dar privirea ta critică mă înșenina, era teribil de reconfortantă și în același timp incitantă. O cronică de-a ta a însemnat întotdeauna pentru mine un semn sigur că merg pe drumul bun și că mă înobilau afirmații ca „timbru armonios și catifelat”, „delicate nocturne”, „metafore de frumoasă inspirație”, că posed fără urme de tăgadă „cheița magică a fantasticului”. M-a tușat teribil de plăcut observația: cartea fostului ieșean „respiră un bun-simț, o cuviință ca din alte vremuri”. Da, da, e teribil de adevărat că am o „voluptate a scrisului sensibil, cu dragoste meșterit”. De-am mai trăi în „tinerețea literelor românești”, la Junimea, probabil că am fi la fel de nedespărțiți ca cei doi buni prieteni degrabă poposiți la Bolta Rece pentru „vidul casei”, ar spune Puiu Vasiliu [actor la Teatrul Național din Iași].

E miercuri, 16 octombrie, și eu m-am trezit ca de obicei la 4.30–5.00, ca să scriu. E ultima formulă de viață pe care am adoptat-o ca să-mi văd de munca mea (zău că frumoasă și mai grea decât a unui ocnaș la galere), în mare liniște și singurătate de apartament. Am scris mult în ultimul an, căci se apropie vârsta bătrână și m-așteaptă multe neputințe. Nu vreau să-mi mai fur singur căciula nefolosind timpul cu inteligență și artă, spunând prostete „mai e timp, la ce bun să te grăbești?”, căci se cam termină bonurile din cartela mea de viață. Trebuie să-mi încarc timpul în fiecare zi cu proiecte, cu muncă de schivnic asupra manuscriselor. Sunt convins că „după aceea” se alege praful de toate cele omenești și literare, ca după fratele meu, Traian, căruia i-au dispărut orice urme de viață trecută, manuscrise, jurnale, bibliotecă, casă, nepoți, răspândite în patru vânturi de o javră de noră lipsită de caracter și simțăminte familiale mai omenești... Curat iresponsabilă și total insensibilă. Atât de mult a ținut la soțul ei, nepotul meu Trăienel, încât s-a și măritat în State, Dumnezeu știe cu cine și cât de

grăbită. Totul s-a cam prăbușit după sinuciderea băiatului, Traian Alexandru Filip, eminent grafician, aparținător din tagma acelor artiști cu sedimente culturale prețioase și adânci, plecând din medievalitate și până la zi. Traian, un tată deznădăjduit, a murit în chinuri groaznice, de cancer la ficat, și, după ce-a fost incinerat, concubina i-a dus cenușa la Veneția și l-a îngropat în Cimetiere [nu *cimitero*? – F.I.F.] „San Michele”, lângă Stravinski. Și această muiere s-a dovedit un rudiment uman, căci l-a furat de bani și de bunuri (citește bijuteriile de familie), fără rușine. Și nici nu știm dacă nu a aruncat și manuscrise valoroase care erau la Milano.

Spre marele meu noroc din viață, eu o am pe Cezara de soție și nu mă îngrijorează sub ce nopali ori cactuși albaștri voi adormi. Știu că-mi va fi somnul liniștit.

Îți spuneam că scriu. Da, am o stare ciudată de ambiție dusă până la absurd și-mi consum diminețile „unui bătrân cuminte” cât mai cu folos. După ce-am scris mai multe povestiri și nuvele (vreo 18), întorcându-mă la dragostea dintâi, poposesc cu strașnică încăpățănare pe manuscrise finisând, cizelând (ca Brâncuși *Măiastra*), tăind (mult) și adăugând (puțin), cum m-a învățat Cehov în tinerețe, astfel ca până la urmă să am un nou volum... bun de pierdut în pânțele vreunei edituri ce nu vrea decât profit. Va avea căci nu voi cere nimic în afară de exemplarele sacre de autor. Ți-am spus titlul, *De ce sunt brazii totdeauna verzi*, gândindu-mă metaforic la băieții mei care vor duce moștenirea spirituală a Filipilor-Cezărești într-un viitor poate mai puțin cenușiu și gol și vor perpetua specia plămădind din material nobil iepurașii de mâine. Cred că Traian mi-a spus pentru prima dată că familia noastră a fost concepută din material biologic nobil din care se fac nu căruțe (ca din lemn de ulm), ci viori, ca din arborii de rezonanță. Un compliment asemănător doream să-ți fac și ție: tot din nobil material genetic ai fost și tu plămădit și l-ai trecut cu generozitate și lui Laurențiu.

Nu-l prea vedem și ne e dor de el. Poate unde și copilul le dă oarece bătaie de cap, lui și Biancăi. De ziua lui Emin, 3 decembrie, când vine în țară și „londonezul” Iustin, cred că-l vom invita la agapa aniversară de 28 de ani. Dumnezeuule, câți ani au trecut de când l-am adus acasă, în scutece, și eram cu toții cuprinși de o încântare fără margini, atât de frumos era!

Îți mulțumesc pentru discuția avută cu dl Cassian și ne gândim la cea mai simplă soluție pentru a vedea cartea tipărită: să adunăm ceva bani. Nu știm încă dacă și editura va contribui la finanțare. Tare încurcate sunt azi problemele apariției unei cărți. Dar – zice latinul – „norocul i-ajută pe cei îndrăzneți”. Și eu, cu buna mea soție, asta vrem să încercăm să fim.

Multă sănătate – Mircea

Secvențe

Tare-n vârtute, amicul Mircea Filip își avea, nu mă îndoiesc de asta, ceasurile lui de restriște. De frustrare, ca să recurgem la psihanaliză. O singură dată dătoare de neliniști tindea să-l împăienjensească. Atunci se cufunda – dar cu ce voluptate! – în scris. Sau închina imnuri (în proză!) prieteniei. În aria asta, nu era ușor să te măsoari cu dânsul. Avea și o memorie imbatabilă a unor momente semnificative din trecut, momente pe care tare ar fi vrut să le retrăiască. Așa cum erau, de pildă, serile petrecute cu „gașca veselă” ce se întrunea la Paul și Marcela, Paul Drumaru și Marcela Deutsch. Plecarea lor din Iași au regretat-o mulți.

Îmi amintesc și eu de una sau de alta, dar multe le-am uitat sau au căpătat în mintea mea un contur incert. Întâlnirea din Piața Unirii, când s-ar fi declanșat camaraderia pe care o evocă plin de fervoare nu mi s-a șters cu totul din memorie. Dar că așa fi făcut, la un seminar comun, o analiză a unui poem, cu „precizie și invenție verbală”, pare neverosimil. Nu le aveam eu cu poezia, plus de asta o

timiditate severă mi-a dat ani și ani de furcă, și nici acum nu pot să spun că am scăpat de ea.

N-am uitat, ar fi fost culmea!, episodul care mi-a înlesnit cunoștința cu Ion Omescu, pe care îl prețuiam mult ca actor. Într-o seară, mă pomenesc cu vizita precipitată a lui Mircea Filip, ajuns secretar literar la Teatrul Național din Iași. Voia, dar repede, până în zori, un text pentru programul de sală la premiera cu *Veac de iarnă* (deci nu cu *Despot Vodă*, care se petrecuse mai demult). M-a apucat un fel de spaimă. Nu publicasem până atunci nimica-nimicuța. Și-acum, comandă ultraurgentă. Lasă că la televizor se transmitea un meci de handbal, și nu o partidă oarecare, ci ditamai finala Campionatului mondial, între ai noștri și redegști. Cum să te împarți? Am renunțat la sport, forțând destinul. Curajos nevoie mare, am semnat: F.I.F., dar m-am lăsat convins până la urmă să-mi pun semnătura întregă. Și așa a început povestea care avea să se lege între mine și teatru, sau invers, cum poftiți.

Intrat în Consiliul artistic, podidit de emoții, nu că mă laud, dar nu m-am făcut de răs. Aveam curaj, aveam chiar, în forme civilizate, o anume insolență, punctul meu de vedere putea fi o premisă pentru discuții, pro sau contra. Cum ar fi fost dacă toate astea nu s-ar fi întâmplat? În relația care a durat atâta vreme, Mircea își are meritul lui aparte.

La rându-i, îmi recunoaște calitatea de exeget al scrierilor sale. Romane, povestiri, scrisori, după cum se vede. Unora li s-or fi părut desuete, adolescentine, calofile și uneori chiar sunt. Dar respirau puritate, lăsau să transpară o finețe sufletească, sub un orizont de incoruptibil idealism. Totul, sau aproape totul, era – cum caligrafiam într-o cronică – „meșterit cu dragoste” și cu mândria de a fi scriitor, mândrie care dădea un rost vieții lui M.F. M-am aplecat asupra scrierilor lui cu luare-aminte, convins că meritau. Sunt un pic trist că la lansarea, la Iași, a romanului *În bătaia nopții*, unde părtașii la succes și-au primit bine-meritata reverență, numele meu nu a fost pomenit. Emoția momentului, probabil...

Accente ciudate emite epistola din octombrie 2013 a ieșeanului bucureștenizat. Un scepticism, care altfel nu-l caracterizează, o îndârjire, conjugată cu luciditatea, o nervozitate izbucnită din senin. Pare un om fără iluzii: „Sunt convins că «după aceea» se alege praful de toate cele omenești și literare, ca după fratele meu, Traian, căruia i-au dispărut orice urme de viață trecută, manuscrise, jurnale, bibliotecă, casă, nepoți, răspândite în patru vânturi de o javră de noră lipsită de caracter și simțăminte familiale mai omenești”.

Deh! Probleme de familie... Caractere... Cine știe cine vine din urmă! Cât are să conteze pentru cei ce vin moștenirea pe care (ne amăgim că) le-o lăsăm?... Cărți și iar cărți, care or să se părăduiască, înfrânte în lupta abisală cu internetul...

Dar Mircea Filip are șansa de care nu a avut parte fratele lui, Traian. I-a stat (și, dacă pot să mă exprim astfel, îi va sta) alături prețioasa tovarășă de viață Cezara. Asta i-a dat mereu o liniște, încrederea că nu toate se vor risipi. Iar somnul va să-i fie lin.

A GLIMPSE AT MIRCEA FILIP THROUGH HIS CORRESPONDENCE**ABSTRACT**

The novelist and teatrologist Mircea Filip reveals in his letters the 70's literary and artistic milieu, a period when he was employed as the literary secretary of the National Theatre in Iași. We find among the pages relevant references to the repertoire, theatrical sessions and the artistic elite of the time.

Keywords: *correspondence, memoirs, theatre critique, literary criticism, the Iași National Theatre*

